

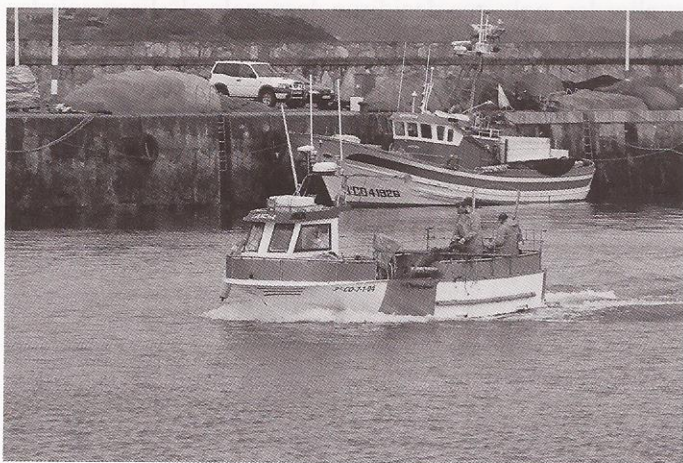
O TURISMO PESQUEIRO: MOTIVACIÓNS DA DEMANDA E EFECTOS

Por: Xulio X. Pardellas . xulio@uvigo.es
Departamento de Economía Aplicada. Universidade de Vigo

1. INTRODUCCIÓN

O turismo pesqueiro (que pode presentarse con certa diversidade de denominacións: “pesca-turismo” en Canarias ou “turismo mariñeiro” en Galicia), ten as súas raíces e garda algunhas semellanzas co turismo rural, no que fundamenta unha parte da súa estrutura de oferta e co que comparte tamén a filosofía dos proxectos ata agora coñecidos. De feito, a Unión Europea mantén unha liña de axudas a proxectos de turismo pesqueiro desde 2002, con referencias ao turismo rural, que ao longo destes anos se desenvolveron con moi desigual resultado nos países nos que se levaron a cabo.

Unha das experiencias pioneiras no produto pesca-turismo pode descubrirse na asociación cooperativa italiana Lega Pesca, que xa nos últimos anos da década dos 80, en Sicilia, decidiu combinar a actividade pesqueira nos meses de verán cunha oferta dirixida aos turistas da zona para coñecer esta dura profesión (*Fishing in Europe* nº 18). O interese xerado entre os visitantes mostrou rapidamente as vantaxes daquela idea para a conservación ambiental e en lóxica, tamén para os ingresos dos pescadores, o que motivou unha definición legal da oferta de pesca-turismo en Italia que en 1999, xa contemplaba a posibilidade de embarcar familias con nenos. Con certas irregularidades na súa evolución, Lega Pesca segue a ser unha referencia europea no turismo pesqueiro e mantense como a experiencia máis estable nos informes e documentos da UE.

Na mesma liña, o proxecto FARO (acrónimo de Flexibilidade, Adaptabilidade e Reconversión dos Operadores de pesca), aprobado en 2002, dentro da iniciativa comunitaria Equal e financiado co Fondo Social Europeo (CCE 2006). O proxecto integraba a seis rexións italianas (Emilia Romagna, Marche, Puglia,

Campania, Sicilia e Sardegna) en colaboración, ao través dun programa de intercambio, con pescadores de España (proxecto Acuiquesca, que será citado a continuación) e Portugal (proxecto Mudança de Maré, desenvolvido pola asociación marítima das Azores). Entre os seus obxectivos descubrimos por exemplo, dar valor á pesca e ás comunidades de pescadores, participar na modernización e a reconversión do sector, crear formas complementarias e transversais á actividade da pesca, crear igualmente novas prácticas de loita contra discriminacións e desigualdades no mercado de traballo ou promover a aprendizaxe ao longo de toda a vida (Pardellas, 2010).

O proxecto denominado MARIMED (2004-2006), integraba tamén a varios países (Francia, Italia e España), co obxectivo de ofrecer experiencias innovadoras para o turismo sustentable e que tivo unha evolución moi desigual nas súas actuacións de cooperación transnacional, con algúns resultados interesantes na rexión de Murcia (Pérez e Espejo, 2012).

As experiencias en España expresan tamén o obxectivo de diversificar as actividades pesqueiras e como unha mellora na xestión dos recursos. O primeiro proxecto cronoloxicamente é o de ACUIPESCA, que nace en 2002, ao amparo do xa citado programa europeo FARO. O seu obxectivo principal centrouse na realización dun Plan Estratéxico para a Pesca e a Acuicultura, que contemplaba actuacións no ámbito do turismo pesqueiro.

O seguinte proxecto, denominado SAGITAL (2004-2008) perseguía a implantación e o desenvolvemento de actividades turísticas como complemento da pesca tradicional, ofrecendo así, xunto aos obxectivos do Fondo Europeo de Pesca, unha alternativa económica e de emprego para as poboacións dependentes da pesca. As actuacións desenvolvéronse en tres das zonas do litoral español máis afectadas pola crise do sector pesqueiro: Andalucía (Golfo de Cádiz), Asturias (Cabo Penas) e Canarias (Illas da Graciosa e A Palma). A elaboración dos contidos do proxecto estivo a cargo da Universidade Politécnica de Madrid (www.sagital.upm.es), coa previsión dun seguimento anual dos resultados que nunca se levou á práctica.

No caso de Galicia descubrimos como trazo especial dos proxectos unha importante iniciativa. O primeiro deles, MAR DE LIRA, foi posto en marcha pola Confraría de Pescadores de Lira no municipio de Carnota no ano 2004, abarcando diferentes actividades de turismo pesqueiro, ecolóxico, cultural e gastronómico, co obxectivo concreto de dinamizar a contorna social da comunidade pesqueira de Lira e dar a coñecer a complexidade do mundo da pesca ao conxunto da sociedade. As dúas

actividades con maior relevancia consisten nun obradoiro de pesca, no que se mostran aos visitantes elementos do mundo mariñeiro, así como unha oferta específica de turismo pesqueiro. Esta oferta quedou integrada desde 2011, nunha nova marca, MARGALAICA, que se estende á cara norte de ría de Muros-Noia e sur da Costa da Morte, cubrindo actividades a bordo de embarcacións, itinerarios pola costa, aloxamento en casas rurais, un museo da pesca e gastronomía tradicional (www.margalaica.net).

Máis logo, o proxecto PESCANATUR, foi creado desde as confrarías de pescadores de Cangas, Pontevedra e O Grove, como unha entidade sen ánimo de lucro e a finalidade de ofertar actividades de turismo pesqueiro. O proxecto consolidouse a finais de 2006, co inicio dunha proba piloto no programa “Experiencias do Noso Mar”, composto basicamente por rutas no mar e na praia -actividades de pesca, marisqueo e acuicultura-, coa idea de ofertar tamén no futuro degustacións gastronómicas en restaurantes asociados ao programa (Pardellas e Padín, 2011).

Por diversas e lutuosas razóns (entre elas, o pasamento do Patrón Maior de Pontevedra, especial impulsor do proxecto), as actividades foron reducíndose, quedando limitadas a dous barcos da confraría de O Grove, que manteñen ininterrompidamente a oferta de pesca turismo ata o momento actual.

2. TRAZOS DA DEMANDA E EFECTOS DO TURISMO PESQUEIRO

Cos datos proporcionados pola Confraría de O Grove e a nosa propia investigación (CETMAR, 2010), pode afirmarse que o perfil medio do turista interesado por esta oferta é unha parella urbana, entre 30 e 45 anos, con ingresos medios e que escolleu un destino de litoral para pasar as súas vacacións. Considera esta oferta como un complemento, en combinación á súa estancia no destino de praia e/ou de natureza e en calquera caso, a paisaxe (45 %) e a gastronomía (38 %), son as motivacións principais para achegarse a portos con oferta de turismo pesqueiro. Cómpre destacar que do conxunto, só un 26 % mostraría un interese preferente pola cultura mariñeira, o que debe obrigar a unha fonda reflexión sobre o deseño e a imaxe actual deste produto, na teoría dos proxectos máis inclinado a ofrecer as vivencias e os trazos etnográficos da vida dos pescadores.

No que se refire aos efectos do turismo pesqueiro, o enfoque da sustentabilidade implicaría un elevado control social das actividades e dos seus efectos sobre os recursos, buscando ao mesmo tempo o obxectivo de trasladar a maior parte dos proveitos económicos ao conxunto da comunidade nas súas diversas formas: incremento da renda e os ingresos, creación de emprego, equipamentos, etc, (Mathieson & Wall 1982).

Desde a perspectiva ambiental, as actividades de turismo relaciónanse adoito coas súas repercusións no medio natural, con especial referencia á capacidade de carga física nun destino. Esta definición non está exenta de problemas, xa que a capacidade é un límite impreciso que depende fundamentalmente do perfil sociolóxico dos

visitantes e do modelo de turismo que se demanda ou produce. En todo caso, semella evidente que por exemplo, unhas augas contaminadas nunca serán atractivas para o turista, que as boas prácticas na pesca asegurarán a existencia de recursos e en consecuencia, os turistas poderán pescar e sobre todo, que a delimitación de espazos comúns de pesca e observación da natureza con turistas implicaría un cambio de valores no mundo mariñeiro e un cambio de modelo de estratexias de uso dos recursos.

Algo semellante debe acontecer desde a perspectiva sociocultural, tendo en conta que, se o turismo en xeral define un intercambio de culturas, a relación entre turistas e mariñeiros precisa moito máis situarse nun nivel de igualdade de valores. A propia demanda turística orientada a participar na pesca (o que significa xa darlle valor), serve para que non só os pescadores, senón o conxunto da sociedade eleven a imaxe e máis a avaliación social desta actividade. Do mesmo modo, a innovación e creación de novas ofertas permitirá recuperar elementos da antropoloxía e da cultura mariñeira, nalgúns casos en risco de desaparecer.

Pola súa parte e finalmente, os impactos económicos xerados polo turismo pesqueiro non son moi diferentes das outras formas de turismo, aínda que a súa estimación presenta aínda unha formalización incipiente. Con todo, o carácter innovador desta oferta, a súa complementariedade co turismo litoral e a súa vocación horizontal, convérteno nun interesante instrumento de desenvolvemento local para as comunidades costeiras, escasamente partícipes dos proveitos do turismo de praia. Debemos ter en conta que este novo produto turístico precisa modificar o modelo organizativo das actividades, ampliando paulatinamente a oferta cara a unha forma de cooperación empresarial, con tres actores principais como mínimo: o pescador profesional, cun importante coñecemento práctico sobre a xestión dos recursos, o responsable profesional do aloxamento, para ofertar un ambiente e un contexto arquitectónico e cultural diferenciado do resto da hostalería tradicional na costa, e máis o responsable profesional dunha oferta gastronómica con calidade e rigor das preparacións culinarias, igualmente diferenciadas das habituais na costa (Pardellas e Padín 2011, cit).

3. O FUTURO DO TURISMO PESQUEIRO: A MODO DE CONCLUSIÓN

Xa foi citada a irregular evolución dos diversos proxectos de turismo pesqueiro nas rexións en que se iniciaron, en xeral co apoio financeiro das institucións europeas. As causas son varias, pero xa foron destacadas as dificultades para elaborar adecuadamente unha nova oferta no litoral, sen experiencia previa e na maioría dos casos, sen formación específica por parte de quen efectivamente terían que ofrecer o servizo. En todo caso, e aínda admitindo os problemas, pode afirmarse con todo, que o turismo pesqueiro ten futuro porque pode contribuír ao desenvolvemento das comunidades locais costeiras, considerando sobre todo a decidida aposta da UE pola súa promoción e porque ten demanda.

De forma moi esquemática, o resumo de todo o exposto é:

Desde 2002 atopamos un elevado número de proxectos de turismo pesqueiro, cofinanciados pola UE, que malia todo, tiveron un desenvolvemento moi irregular

A demanda considera neste momento a esta oferta de turismo como un complemento ou combinación do turismo de praia e as súas principais motivacións conéctanse co interese pola paisaxe e a gastronomía e, a maior distancia, coas formas de vida e a cultura dos pescadores

Os efectos máis relevantes do turismo pesqueiro oriéntanse a conseguir boas prácticas na pesca e, en

consecuencia, a lograr un incremento da conciencia ambiental nos pescadores. Ao mesmo tempo e no ámbito sociocultural, tende a elevar o valor social e a imaxe do traballo dos pescadores. Na esfera económica, un dos obxectivos máis importantes será conseguir unha sensible achega ao desenvolvemento local, fundamentada na cooperación horizontal de diversas actividades complementarias do turismo

4. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

CETMAR (2010): La pesca de bajura: situación y perspectivas para una orientación sostenible. Ed. Cetmar. Pontevedra

CCE (2006): "Una nueva política turística en la UE: hacia una mayor colaboración en el turismo europeo". COM (2006) 134 final. Bruselas

MATHIESON, A. & WALL, G. (1982): *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Ed. Longman, London.

PARDELLAS, X (2010): "Turismo e lecer" in Varela, M (coord). *Unha estratexia marítima para Galicia*. Ed. Galaxia. Vigo

PARDELLAS, X y PADIN, C (2011): "Turismo pesqueiro: experiencias en Europa y España", *Papeles de Economía* n° 128, pp 221-228

PEREZ, P Y ESPEJO, C (2012): "La pesca como factor de desarrollo del turismo sostenible: el caso de Águilas (Murcia)", *Cuadernos de Turismo* n° 30, pp 267-284

SITIOS WEB:

POLITÉCNICA DE MADRID (2007) *Proyecto SAGITAL* in www.sagital.upm.es

CONSELLERÍA DE PESCA. MARGALAICA, in www.margalaica.net

Hemicar, S.L.

Pintura al horno
Bancada de Carrocería

TALLERES

HEMICAR, S.L.

CHAPA - PINTURA - MECÁNICA

Avda. Médico Ballina, 5
LÉREZ -PONTEVEDRA

Teléf.: 986 870 045
Móvil: 689 300 438
Particular: 986 852 525